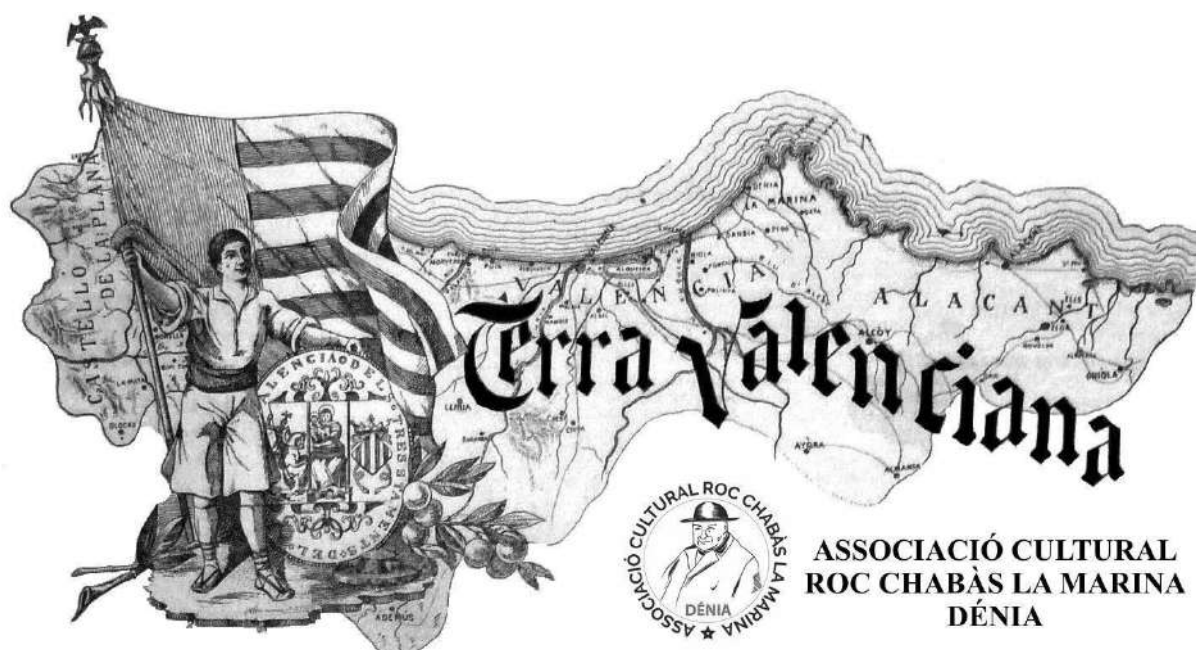

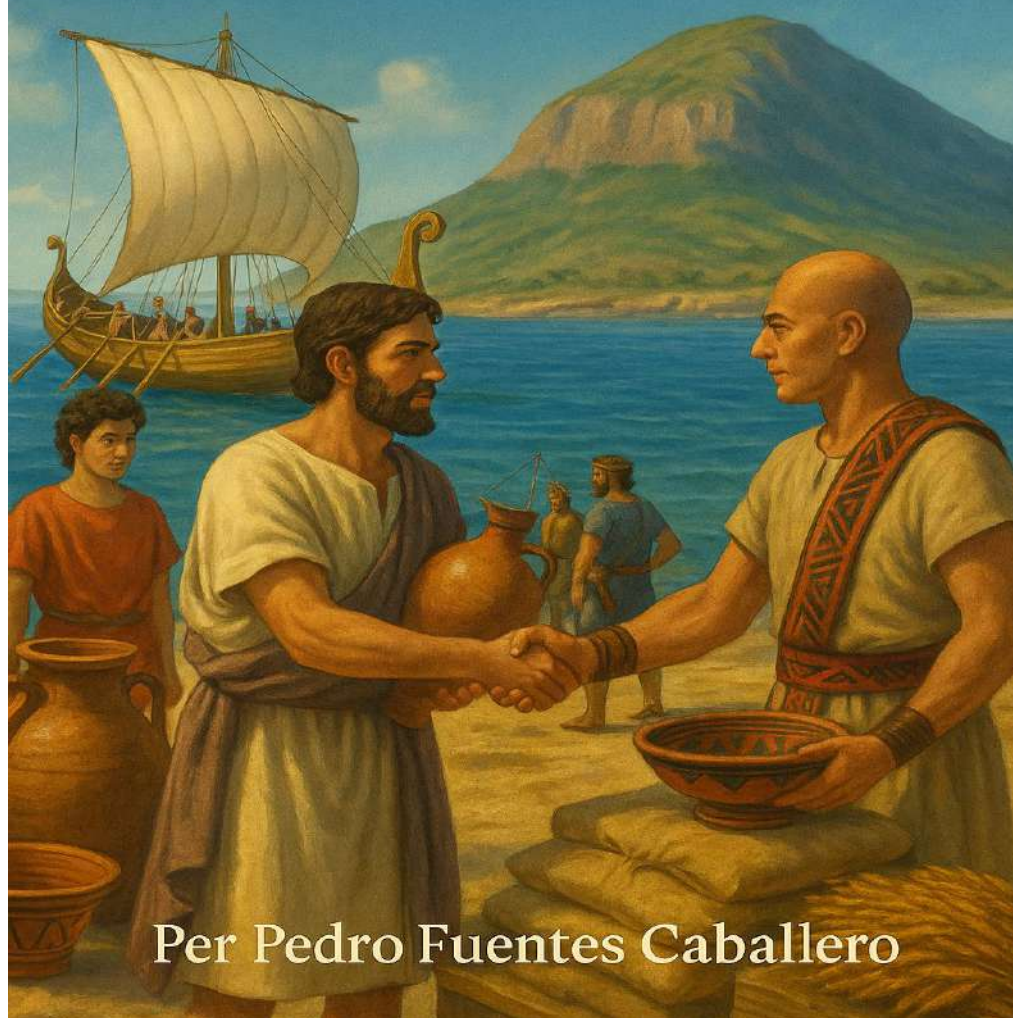
PREU: Eixemplar gratuït

DÉNIA

Extra Setembre -2025

Gemail rocchabas2018@gmail.com Twitter [@CulturalRoc](https://twitter.com/CulturalRoc) Facebook. [@rocchabas](https://facebook.com/rocchabas)

Hemeroskopeion i els Contestans: els orígens antics de Dénia

Per Pedro Fuentes Caballero

“Hemeroskopeion i els Contestans: els orígens antics de Dénia”

Editorial i Presentació

En les terres del Marquesat de Dénia, entre la majestuositat del Mongó i la serenitat de la Mediterrànea, naixqueren fa més de dos mil anys les primeres emprentes d'una ciutat que seria fonamental en la història valenciana: Hemeroskopeion.

Este nom, d'arrels gregues, resona com un eco d'un temps lluntà, a on navegants focesos alçaven la vista a l'alba per a reconèixer la terra i fondejaven les seues embarcacions en la baia que hui coneixem com Dénia.

Al mateix temps, les nostres terres estaven habitades pels Contestans, un poble ibèric orgullós i avançat, que cultivava camps, fortificava poblats i practicava un comerç actiu en les grans civilitzacions mediterrànies.

Esta revista naix en l'objectiu de recuperar i difondre eixe passat gloriós. Pàgina a pàgina, el lector trobarà un viatge a través de la història, l'arqueologia i la tradició, des de les primeres rutes comercials gregues fins a l'empremta cultural dels Contestans.

Hemeroskopeion i els Contestans no és només un episodi de la història antiga; és també una part fonamental de la memòria col·lectiva de Dénia i del Regne de València.

El context històric del Mediterràneu

Per a entendre l'existència d'Hemeroskopeion, cal mirar el mapa del Mediterràneu antic. En el segle VII a.C., els pobles grecs buscaven nous ports i colònies per a garantir el seu comerç. La pressió demogràfica, la necessitat de noves terres i el desig d'expandir les seues rutes comercials els portaren a establir assentaments en tota la costa occidental de la Mediterrània.

Des de Focea (en l'actual Anatòlia), navegants grecs s'aventuraren cap a la península Ibèrica, fundant enclavaments com Empòrion (Empúries) en Catalunya i, més al sud, Hemeroskopeion, aprofitant la situació privilegiada del Marquesat de Dénia.

El Mediterràneu del segle VI a.C. era un mar ple d'intercanvis i rivalitats. Fenicis, cartaginesos, etruscs i grecs competien pel control de les rutes marítimes. Cada port, cada baia, cada illa podia ser clau per al comerç de metalls, blat, vi o ceràmica.

En este context de tensió i oportunitat, la costa de Dénia es convertí en un punt estratègic de primer ordre. El Mongó, com a far natural, guiava als navegants, mentre que les planes fèrtils i la proximitat en els pobles ibèrics asseguraven abastiment i col·laboració.

Hemeroskopeion no fon una ciutat aïllada, sino part d'una ret de ports grecs que connectava Orient i Occident, des de Marsella fins a la mateixa costa valenciana.

Els grecs foceus i Empòrion: la porta d'entrada

Els foceus, originaris de la ciutat grega de Focea, en la costa d'Anatòlia (hui Turquia), foren un poble de navegants i comerciants que marcaren la història del Mediterràneu. Al voltant del segle VI a.C., la pressió militar dels perses obligà a molts foceus a abandonar la seua terra i a buscar nous ports en l'Occident.

Així fundaren colònies comercials en la Provença (Massàlia, l'actual Marsella) i en la costa ibèrica. El seu esperit aventurer i comercial els convertí en intermediaris culturals: portaven vi, oli, ceràmica pintada i objectes de lux, i a canvi obtenien metalls, blat, mel, peix salat o productes artesanals dels pobles indígenes.

En la costa fundaren Empòrion (Empúries), que es va convertir el gran centre grec en la Península Ibèrica. Des d'allí, l'expansió cap al sur era natural, i així naixqueren nous enclavaments comercials com Hemeroskopeion.

Empòrion fon, per tant, la porta d'entrada dels grecs a terres ibèriques i la base des de la qual s'articulà tota una ret de ports que, a poc a poc, transformarien l'economia i la cultura de la costa mediterrànea.

El nom d'Hemeroskopeion apareix en les fonts gregues com un enclavament marítim situat en la zona de l'actual Dénia. El significat del terme és evocador: “mirador del dia” o “observatori de l'alba”, fent referència a la seua situació estratègica de cara a l'eixida del sol, entre la mar i el Mongó, que actuava com a far natural.

Encara que l'arqueologia no ha trobat restes d'una ciutat grega monumental, sí que hi ha nombroses proves materials: fragments de ceràmica àtica, àmfores comercials i restes de construccions que confirmen la presència helènica i el seu contacte en els pobles ibèrics contestans.

Hemeroskopeion no fon un gran núcleu urbà a l'estil de les polis gregues, sino més bé un empori, és dir, un port comercial on s'establien mercaders, almagasens i artesans, i que servia de punt de trobada entre grecs i ibers.

La seua importància residia en el comerç i en el paper de connexió entre Orient i Occident. Des d'Hemeroskopeion, els grecs no només buscaven riqueses materials, sino també relacions polítiques i culturals en els Contestans, que dominaven les terres interiors del Marquesat de Dénia i del sur valencià.

El naixement d'Hemeroskopeion és, en definitiva, l'inici de la història urbana de Dénia, la primera pedra d'una ciutat que, en sigles posteriors, continuaria sent un far de cultura i comerç en tota la Mediterrànea.

El Mongó i la baïa de Dénia: una geografia estratègica

El primer que sorprén a qualsevol navegant que s'acosta al Marquesat és la imponent silueta del Mongó, una muntanya que s'alça poderosa a escassos metres de la mar. Este jagant de pedra, visible des de llunt, fon per als antics grecs un far natural que els guiava en les seues rutes comercials.

La baïa de Dénia, ampla i ben resguardada, oferix les condicions perfectes per al fondeig d'embarcacions. No és casualitat que els focs triaren este punt com a enclavament: l'aigua calmada, la possibilitat de construir almagasens en terra ferma i la proximitat de camps fèrtils i recursos naturals asseguraven la prosperitat.

El Mongó no només servia com a referència geogràfica, sino també com a espai sagrat. Algunes investigacions apunten a que podria haver segut considerat lloc de cult o d'observació astronòmica pels ibers contestans, que veïen en la muntanya una protecció espiritual.

Així, la unió entre la mar i la muntanya convertia a Hemeroskopeion en un espai únic, una porta entre el món marítim i el món terrestre, entre els pobles grecs i els pobles ibèrics.

Els Contestans: l'ànima ibèrica del territori

Mentres els grecs trobaven refugi en la costa, l'interior del Marquesat i del sur valencià estava habitat pels Contestans, un dels pobles ibèrics més poderosos de la península.

Els Contestans formaven part de la gran família ibèrica, però tenien característiques pròpies. Els seus poblaments principals s'estenien des de l'actual ciutat d'Alacant fins a les serres del nord de Múrcia, en centres tan destacats com Lucentum (Alacant), Ilici (Elig) i altres núcleus fortificats.

Vivien en poblats alts i fortificats —anomenats oppida— des d'on controlaven el territori. Practicaven una agricultura avançada (cereals, vinya, olivera), la ganaderia i un artesanat de gran nivell. La seua ceràmica pintada i les seues escultures, com la famosa Dama d'Elig, mostren un art refinat i simbòlic.

Els Contestans també batejaren les seues pròpies monedes, signe de poder econòmic i de contacte en els grans circuits comercials. En elles apareixen sovint símbols d'animals, aus i motius religiosos, que revelen la seua perspectiva.

Quan els grecs arribaren, els Contestans demostraren ser un poble obert a l'intercanvi. Acceptaren els productes helènics, integraren la ceràmica àtica en els seus rituals i, a canvi, oferiren excedents agrícoles, productes de caça i materials locals.

Foren, per tant, l'ànima ibèrica d'Hemeroskopeion, els que donaren vida i contingut a l'activitat comercial d'aquell port grec, i els que mantingueren una cultura pròpia fins a l'arribada de Roma.

La vida quotidiana dels Contestans

La cultura contestana no es llimitava a les fortificacions o al comerç; també tenia una rica vida quotidiana que deixà penjada en la nostra terra.

Els Contestans vivien en cases de pedra i tova, de planta rectangular, en carrers estrets que s'adaptaven a l'orografia dels oppida. Estes vivendes solien tindre una sola estància polivalent, encara que en assentaments majors ya es distingeixen espais de almagasén, cuina i àrees domèstiques.

L'alimentació es basava en el pa de cereals (blat, ordi), llegums, fruites seques, oli i vi, complementats en carn de cabres, porcs i caça. La peixca costera també era important, i és molt probable que comerciaren en salmons i productes derivats, activitat que després Roma perfeccionaria en Dianium.

Les dones tenien un paper fonamental dins de la família i l'artesania, especialment en el teixit i la ceràmica. Els home s'ocupaven més de la guerra, l'agricultura i els tractes comercials.

La societat estava estructurada en una aristocràcia guerrera, que controlava el poder polític i econòmic, i en una població treballadora dedicada al camp i l'artesania.

Els rituals funeraris en mostren la importància que donaven a la mort i a l'honor dels antepassats: enterraments en urnes, aixovar en armes o joyes, i esteles decorades en símbols religiosos. Tot açò dibuixa una comunitat orgullosa, organitzada i oberta als contactes comercials.

Els poblats fortificats contestans

El paisatge del Marquesat i del sur valencià estava esguitat de poblats ibèrics fortificats, situats en altures estratègiques per a controlar el territori i les rutes comercials. Estos oppida oferien seguretat, visibilitat i capacitat de defensa enfront de rivals o incursions.

Les muralles de pedra rodejaven els assentaments, i en alguns casos es complementaven en torres o fossats. Dins, les cases s'agrupaven en trames irregulars, i hi havia espais comuns com places, almagasén i zones rituals.

En el territori contestà destaquen assentaments com:

Lucentum (Alacant), ciutat ibèrica que després seria romanisada.

Ilici (Elig), centre poderós que mostrava una gran activitat econòmica.

Diversos poblats menors en el Marquesat, que servien de suport a Hemeroskopeion i als contactes grecs.

Estos núcleus fortificats no eren només punts defensius, sino també centres polítics i comercials, a on les èlits guerreres prenien decisions i establien acorts en els pobles veïns i en els mercaders estrangers.

El paisatge ibèric contestà, per tant, era un mosaic de fortalees i llogarets interconnectats, que donaven força i cohesió a la seua cultura.

El comerç entre grecs i ibers

El gran motor d'Hemeroskopeion fon el comerç. Els grecs focuus no buscaven conquerir ni dominar, sino establir punts d'intercanvi que els permeteren obtindre recursos valiosos. Els ibers contestans aprofitaven esta oportunitat i establiren una relació beneficiosa per a les dos parts. D'esta manera, la baia de Dénia es convertí en un mercat obert al Mediterràneu.

Entre els productes que els grecs portaven destaquen:

Vi i oli en àmfores, molt apreciats pels ibers.

Ceràmica àtica de figures roges i negres, que es convertia en objectes de lux.

Teixits, ferramentes i joyes.

A canvi, els Contestans oferien:

Blat, ordi i llegums, base de la seua agricultura.

Mel, caça i salmons de peix, molt valorats en l'alimentació mediterrànea.

Espart i fusta, materials útils per al comerç i la construcció naval.

Metals i artesania d'elaboració pròpia.

Este comerç no només enriquia a les èlits ibèriques i als mercaders grecs, sino que també generava un flux cultural constant: llengua, costums, símbols religiosos i coneiximents tecnològics circulaven junt a les mercaderies.

Hemeroskopeion, per tant, no era sols un port: era un pont de cultures, un lloc a on Orient i Occident es donaven la mà.

Ceràmiques gregues en terres contestanes

Una de les proves més clares de la presència grega en terres contestanes és la gran quantitat de ceràmiques gregues trobades en jaciments de la Marina i del sur valencià.

La ceràmica àtica, produïda en Atenes, arribava fins a Hemeroskopeion i d'allí es distribuïa pels poblats ibèrics. Estes peces, decorades en escenes mitològiques o quotidianes, eren objectes de prestigi, reservats a les èlits i als rituals religiosos.

Molts enterraments contestans han mostrat vasos grecs depositats com a part de l'aixovar, senyal de la seua gran valoració simbòlica. No eren simples recipients, sino objectes carregats de significat, que vinculaven al difunt en el món dels deus i en la cultura mediterrànea.

La presència de ceràmica grega en contextos ibèrics és tan abundant que els arqueòlegs la consideren un marc cronològic per a datar les diferents fases dels poblats. Gràcies a elles podem entendre no sols la intensitat del comerç, sino també el nivell de contacte cultural que existia.

Estes troballes mostren clarament que els Contestans no eren un poble aïllat, sino integrat en els grans circuits comercials i culturals de l'antiguitat.

Els rituals i creences ibèriques

Els Contestans, com la resta dels pobles ibèrics, tenien una visió del món profundament espiritual. La seua religiositat estava vinculada a la natura, als antepassats i a divinitats protectores del territori i de la comunitat.

Els rituals funeraris són una de les principals fonts per a entendre la seua perspectiva. Els difunts eren soterrats en necròpolis extramurs, moltes voltes incinerats i depositats en urnes ceràmiques, junt a objectes d'ús quotidià, armes o joyes. Açò reflectix la creença en una vida més allà de la mort i en la protecció dels antepassats.

En alguns santuaris s'han trobat restes d'ofrenes d'animals i aliments, que formaven part dels ritos d'agraïment i petició de fertilitat. També es coneixen representacions de d'esses-mare i divinitats associades a la guerra i a la natura.

La influència grega es deixà sentir també en este àmbit: alguns símbols i rituals mediterrànus, com la utilització de vasos grecs en les cerimònies, foren incorporats en el món contestà. Açò demostra que la religió ibèrica no era tancada, sino capaç d'adaptar-se i enriquir-se en contactes culturals.

Els Contestans, en definitiva, tenien una religiositat sancera i complexa, que combinava el cult als deus, la veneració dels antepassats i la connexió profunda en el món natural.

L'art ibèric: escultures, monedes i decoracions

L'art contestà és un dels testimonis més fascinants de la cultura ibèrica. Llunt d'una simple funció decorativa, les seues obres artístiques reflectixen valors, creences i símbols de poder.

Entre les seues creacions més destacades trobem:

Escultures de pedra: figures d'animals (lleons, bous), guerrers i divinitats. Estes escultures protegien tombes i santuaris, servint com a guardians espirituals.

La moneda pròpia: els Contestans acunyaren les seues pròpies monedes en plata i bronze, en inscripcions ibèriques i imatges

simbòliques (cavalls, aus, espigues de blat). Açò demostrava no sols el seu poder econòmic, sino també una organització política avançada.

Ceràmica pintada: recipients decorats en motius geomètrics, vegetals i escenes de la vida quotidiana. Algunes mostren influència grega, prova de l'intercanvi cultural.

Joyeria i metal: peces d'orfebreria en bronze, plata i or, que eren utilitzades com a símbols de prestigi per les èlits.

El seu art combinava el funcional en el simbòlic: les armes bellament decorades, les monedes com a signe d'autoritat i les escultures com a protectores espirituals.

La influència dels grecs i, posteriorment, dels cartaginesos i romans, enriquí encara més l'art contestà, que hui podem admirar en museus i jaciments arqueològics.

La guerra i les armes ibèriques

Els Contestans, com la major part dels pobles ibèrics, eren coneguts per la seua destrea militar. La seua societat, dominada per una aristocràcia guerrera, considerava les armes no sols ferramentes de combat, sino també símbols d'honor i prestigi.

Entre les armes més característiques trobem:

La falcata ibèrica: espasa corba, de gran qualitat metalúrgica, capaç de tallar i punchar, considerada una de les armes més efectives de l'antiguitat.

Llances i javalines: molt utilitzades en la guerra ràpida i de guerrilles.

Escuts redons: fabricats en fusta reforçada, decorats en motius simbòlics.

Cascs i defenses metàliques, en alguns casos enriquits en ornaments.

La guerra ibèrica era ràpida, sorpresiva i basada en l'habilitat individual més que en grans formacions. Els guerrers contestans eren contractats sovint com a mercenaris per a cartaginesos i, després, per als romans, gràcies a la seua fama de combatents valents.

Les armes trobades en tombes i santuaris mostren que no eren simples ferramentes militars, sino objectes carregats de significat religiós i social. Possiblement eren depositades com a ofrena als deus o com a símbol de l'honor del difunt.

Així, la imatge del guerrer contestà és la d'un home orgullós, hàbil en el combat i respectat tant en el seu poble com per les potències mediterrànies.

Contacte en altres pobles mediterrànus

Hemeroskopeion i el territori contestà no vivien aïllats, sino que formaven part d'un Mediterràneu en constant moviment i intercanvi.

Els fenicis foren uns dels primers a establir rutes en la costa valenciana. Des de les seues colònies andaluses i balears portaven productes exòtics i coneiximents tècnics.

Els cartaginesos, hereus dels fenicis, arribaren després en gran força, especialment a partir del segle V a.C. El seu interès estratègic en la península els portà a competir directament en grecs i, més tart, en romans.

Els etruscs també establiren contactes comercials puntuals, encara que de menor intensitat, portant objectes de lux i tècniques metalúrgiques.

Els romans, finalment, irrompen en el segle III a.C. durant les Guerres Púniques contra Cartago. La costa contestana, estratègica per al control del trànsit marítim, es convertí en objecte de disputa.

Estos contactes constants demostraven que el territori contestà estava plenament integrat en les xarxes comercials i polítiques del Mediterràneu. Lluny d'una cultura aïllada, els Contestans foren un poble actiu, dinàmic i capaç d'adaptar-se, aprofitant cada relació per a enriquir-se i créixer.

Hemeroskopeion a Dianium: la transició a Roma

En el segle III a.C., el món mediterràneu canviava a gran velocitat. Les Guerres Púniques entre Roma i Cartago marcaren el destí de la península Ibèrica. El territori contestà, situat en un punt clau del litoral, no podia quedar al marge d'este conflicte.

El port grec de Hemeroskopeion, que havia prosperat durant sigles com a empori comercial, entrà en una nova etapa quan els romans consolidaren el seu domini després de derrotar Cartago. D'esta transformació naixqué Dianium, la ciutat romana que prendria el relleu.

Dianium es convertí en una important base naval romana, aprofitant la mateixa baia i els mateixos camins que ya havien usat grecs i ibers. Els romans, grans constructors, edificaren muralles, ports i infraestructures que asseguraren la seua hegemonia.

La cultura ibèrica contestana, llunt de desaparèixer de colp, es mesclà en la romana, donant lloc a una societat híbrida en la que continuaren rituals i tradicions locals, pero adaptades al món llatí.

Així, la transició d'Hemeroskopeion a Dianium no fon un tall brusc, sino una evolució natural, fruit de sigles de contactes i d'una geografia que sempre havia afavorit el comerç i la convivència.

El llegat dels Contestans

Encara que Roma acabà per absorbir políticament i culturalment als Contestans, el seu llegat segueix viu en les nostres terres.

En l'arqueologia: poblats fortificats, ceràmiques pintades, escultures i monedes són testimonis vius d'una cultura rica i avançada.

En la geografia: molts assentaments romans i migevals es bastiren damunt d'antics poblats contestans, aprofitant les mateixes altures estratègiques.

En la identitat: la presència contestana en recorda que el nostre poble té arrels profundes, anteriors inclús a Roma, i que ja en l'antiguitat jugava un paper actiu dins del Mediterràneu.

En la cultura mediterrànea: el seu esperit obert i comercia l'els convertí en protagonistes d'una història compartida entre ibers, grecs, fenicis, cartaginesos i romans.

Els Contestans foren, en definitiva, els fundadors de la primera identitat col·lectiva en el Marquesat i en bona part del sur valencià.

El seu llegat, encara visible en jaciments i museus, en convida a recordar que la nostra història no comença en Roma ni en l'Edat Mija, sino molt abans, en la força i la creativitat d'un poble ibèric orgullós de la seua terra.

L'arqueologia moderna: descobrint Hemeroskopeion i els Contestans

L'estudi de la cultura contestana i de l'antic port grec d'Hemeroskopeion no hauria segut possible sense la tasca de l'arqueologia moderna. Des de principis del segle XX, nombroses excavacions i investigacions han anat traent a la llum restes que confirmen el relat de les fonts antigues.

En el Marquesat de Dénia i voltants s'han localitzat fragments de ceràmiques gregues, àmfores comercials i restes d'estructures que apunten a la presència helènica. Això confirma que Hemeroskopeion no era una llegenda, sino una realitat històrica.

D'atra banda, en els poblats ibèrics contestans s'han descobert:

Muralles i fortificacions en altures estratègiques.

Necròpolis en aixovar rics en armes i ceràmiques.

Monedes ibèriques en inscripcions pròpies.

Escultures i relleus que reflectixen el seu món religiós i simbòlic.

Museus com el de Dénia, el d'Alacant (MARQ) o el d'Elig custodien gran part d'estos tesors, que hui podem admirar com a testimonis d'una cultura viva.

La investigació continua oberta. Cada nou descobriment arqueològic en el Marquesat no sols aporta dades sobre els Contestans i Hemeroskopeion, sino que també enfortix el fil de la nostra identitat històrica.

Per a entendre millor el desenroll d'Hemeroskopeion i dels Contestans, és útil oferir una cronologia senzilla i visual:

Sigle VIII-VII a.C. → Arribada dels fenicis a la península; primers contactes comercials en els ibers.

Sigle VI a.C. → Expansió dels grecs foceus; fundació d'Empòrion i Hemeroskopeion.

Sigle V-IV a.C. → Apogeu dels Contestans; consolidació dels oppida i del comerç en els grecs.

Sigle III a.C. → Competència entre cartaginesos i romans pel control de la costa ibèrica.

Sigle II a.C. → Romanisació progressiva; naix la ciutat de Dianium sobre la base d'Hemeroskopeion.

En un mapa històric es pot representar:

La localisació d'Hemeroskopeion (Dénia).

Els principals poblats contestans (Lucentum, Ilici, Dianium).

Les rutes comercials mediterrànies que unien grecs, fenicis i cartaginesos.

Estos esquemes no sols ajuden a situar els fets, sino que també convertixen la història en una aïna més accessible i atractiva per al públic general.

La història no viu només en les paraules, sino també en les imàgens que en ajuden a imaginar com foren aquells temps.

En esta secció proposem una galeria visual que combina:

Recreacions artístiques d'Hemeroskopeion, en els vaixells grecs atracats i els ibers contestans comerciant en la baia de Dénia.

Mapes històrics que mostren les rutes comercials del Mediterràneu i la localització dels principals poblats contestans.

Fotografies arqueològiques de peces trobades: ceràmiques gregues, escultures ibèriques, monedes i armes.

Il·lustracions didàctiques del dia a dia contestà: cases, camps de cultiu, rituals i escenes de guerra.

El Mongó i la baia hui: imàgens actuals que en recorden la continuïtat d'un espai geogràfic que ha segut centre de civilitzacions.

La galeria permet al lector no sols aprendre, sino també viajar visualment al passat, establint un pont entre el món antic i la realitat actual.

Fonts, bibliografia i reflexió final

Cap investigació històrica seria completa sense reconèixer les fonts i els autors que han fet possible el nostre coneixement.

Entre els principals testimonis clàssics que parlen d'Hemeroskopeion trobem a Estrabó i Plini el Vell, que descrigueren la costa i els seus pobles. L'arqueologia moderna, en museus i jaciments, ha confirmat moltes d'estes referències.

Per a qui vullga profundisar, recomanem:

Fletcher, D. La Contestania ibèrica (1964).

Aranegui, C. Los iberos: Príncipes de Occidente (2001).

Olcina, M. Lucentum y el mundo ibérico (2005).

Diversos catàlecs del MARQ (Museu Arqueològic d'Alacant) i del Museu de Dénia.

Reflexió final

Hemeroskopeion i els Contestans representen els orígens antics de Dénia, una història que parla de comerç, de convivència i de cultura. Els grecs portaren les seues naus i el seu saber, els ibers oferiren la força del seu territori i la riquesa de la seua cultura. D'eixa fusió naixqué un espai mediterràneu obert al món.

Conéixer i difondre este llegat no és sols una qüestió acadèmica, sino un acte de memòria i identitat. Som hereus d'una història milenària que mereix ser contada en veu pròpia, des de València i per a València.

Hemeroskopeion i els Contestans són part del nostre passat, pero també del nostre present i del nostre futur.

Pedro Fuentes Caballero

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilisada en este escrit es la oficial de la valenciana (Normes d'El Puig).

